

לפדיון הבן
מלאכי פנחס קליין
ער"ח מנחם אב תשע"ד

לפעמים המשמעות של מצווה נלמדת לא רק ממקורה אלא גם מההדים – אדוות – שהיא יוצרת. כן הדבר במצווה לפדות בכור אדם אחרי חודש, כלומר ביום השלושים. מקור המוצה בפסוק מפורש: "ופדיוו מבן חודש תפדה..." (במדבר יח, יז)

שלשה הדים למצווה זו, וכל אדווה מלמדת פן נוסף במשמעות המצווה.

ההד הראשון הוא בעניין קדשים. הבמשנה בכורות ד:א מלמדת שאין לתת לכהן בכורות בהמה עד שהבכור כבר אינו זקוק לטיפול רב. "עד כמה ישראל חייבים להטפל בבכור? בבהמה דקה עד שלשים יום." במכילתא (משפטים יט, עמ' 319) לומדים מהסמיכות בפסוקים (שמות כב:כח-כט) "...בכור בניך תתן לי. כן תעשה לשורך לצאנך.." "הקיש.. בכור אדם לבכור בהמה, מה בכור אדם אתה מטפל בו שלשים יום, אף בכור בהמה אתה מטפל בו שלשים יום."

מההד הזה אנו למדים על עיקרון השותפות בקדושה. הרי אם הבכור הוא של הכהן, ממנו, מדוע הישראל נותן לו שרותי טיפול חודש ימים חנים? אלא אנחנו למדים שעיקרון הממון, הרכוש הפרטי, הוא טפל לעיקרון השותפות בקדושה. ענייני קדושה כמו בכורות, שהוא וקרוב פסח נולדו ביחד כקדשים הראשונים בתורה, מלמדים על הגבול של החשיבה על רכוש ועל החובה לעלות לקדושה משותפת.

על ההד השני כבר הצביעו התוספות (בכורות כב: ד"ה בדקה שלושים יום). הוא "עולה" לסדר נזיקין, ועוסק בהשבת אבדה. שם (בבלי בבא מציעא כח:) אנו לומדים בברייתא ששומר אבדה חייב לטפל ב"עגלים וסייחים מטפל בהן שלשים יום מכאן ואילך שם דמיהם ומניחין".

בהד זה, בין אדם לחברו, אנו לומדים על ערבות הדדית, שחייב ישראל לחוס על ממון חברו. כלומר עיקרון הקדושה והשותפות קיים גם בענייני רכוש פשוטים. ואולי התוספות חיברו את השלושים בשומר אבדה לשלושים של בכורות על סמך סמיכות הפסוקים. מקוחר השבת האבדה "כי תפגע שור אויבך או חמורו תעה השב תשיבנו לו" (שמות כג: ג) מופיע מספר פסוקים בלבד אחרי "בכור בניך תתן לי".

ההד השלישי "עולה צפונה" לסדר נשים. כאן קיים דיון לגבי הזמן שבו תינוק מכיר את אימו (בבלי כתובות נט:ו-). הדבר חשוב כי מרגע זה היא מחויבת להמשיך להניק אותו גם את תהיה לה סיבה להפסיק, "מפני הסכנה". אמר רב יהודה אמר שמואל שלשים יום. והנה ההד הממשי – כי באמת מעיד אחיו של רב יהודה שהוא "הדביק" את המספר שלושים יום לדברי שמואל האמתיים, שהיו "כל זמן

שמכיר אותה". ואז עלינו לשאול מדוע רב יהודה ידביק את המספר שלוש יום לדברי שמואל. תשובה פשוטה, שרב יהודה ביקש לעזור לתלמידי חכמים לזכור את המחלוקת בין שמואל, רבי יוחנן ורב, ומאחר ששני האחרים נקטו במספרים כמו במשנה בבכורות ד:א, אז הוא סידר לדברי שמואל אותם שלוש יום כמו בתחילת המשנה.

אבל אפשר להוסיף שאולי רב יהודה רצה לתת בדברי שמואל הד לשלושים יום של בכורות. ההד הוא הבסיס של כל המצוות בקשר ההדדי בין בני ישראל. כמו שהתינוק מתחיל להכיר את אימו – והיא אותו – כך היחסים בינינו צריכים להיות מושתתים על הבנה הדדית עמוקה.

וזאת המעשה ההלכתי הראשון של התינוק, פעולה שהוא עושה בעלת משמעות הלכתית. הוא מכיר את אימו, וזה גורם למחויבות גם מצידה.

אם כן חודש ימים לפדיון הבכור מהדהד לא רק בין אדם למקום, בבכורות הבהמה, בהשתתפות בקדושה, אלא גם בסדרי בין אדם לחברו, במעורבות הדדית לממון חברו וליצירת קשר הדדי בין אדם לחברו.

וזאת מהותה של יציאת מצרים. "...וכל בכור אדם בבניך תפדה. והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוצאתנו ממצרים מבית עבדים" (שמות י"ג:יד). העירבון ליציאה מבית עבדים, שלא ישעבד אדם את חברו, הוא הקשר ההדדי, הערבות הרכוש והשותפות בקדושה, הדים ל" ופדוייו מבן חודש תפדה".